

РОЗДІЛ IV. ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ПІДТРИМКИ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ Й ОБДАРОВАНOSTІ УЧНІВ

УДК 371.212.3(4)

Зуєв М.І.

ДОУНІВЕРСИТЕТСЬКА ПІДГОТОВКА ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВАХ

У статті проаналізовано роль доуніверситетської підготовки обдарованої учнівської молоді, що відкриває більше можливостей для учнівської молоді, орієнтованої на отримання вищої освіти, особливо це стосується обдарованої молоді, яка отримує доступ до цільової підготовки за обраності спеціальності.

Ключові слова: обдарована учнівська молодь, доуніверситетська підготовка, правова підготовка.

Постановка проблеми. Вивчення європейського досвіду у сфері доуніверситетської підготовки обдарованої молоді збагатить педагогічну думку України прогресивними ідеями й здобутками. Ретельне вивчення ролі закладів освіти (школи, коледжу, ліцею та ін.), що фактично здійснюють доуніверситетську підготовку обдарованої учнівської молоді, дослідження змісту, форм і методів доуніверситетської підготовки обдарованої учнівської молоді, розгляд її структури і особливостей, ознайомлення з формами позакласної й позашкільної роботи, запозичення сучасних педагогічних технологій, що застосовуються в європейському освітньому просторі сприятимуть подальшому розвитку освіти України і суспільства загалом у дусі поваги до правової держави й підготовки молоді до життя й діяльності в умовах європейської інтеграції. Отже, корисним і актуальним є ознайомлення з працями європейських фахівців, які плідно розробляють проблему профільної підготовки учнів старшого шкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підтримки обдарованої і талановитої молоді в європейському освітньому просторі вивчалися наступними світовими науковцями: Г. Ліндсей, Р. Пфлюгер, Д. Монтгомері, К. Хеллер, Р. Перссон, Л. Портер, Л. Попова, В. Аллоді Мара, Л. Коен, Д. Ейр та Джоан Фрімен.

Проблеми підтримки обдарованої і талановитої молоді в європейському освітньому просторі перебувають в колі наукових інтересів зарубіжних вчених, їх досліджують Г. Ліндсей (Lindsay G.), Р. Пфлюгер (Pfluger R.), Д. Монтгомері (Montgomery D.), К. Хеллер (Heller K.), Р. Перссон (Persson R.), Л. Портер (Porter L.), В. Аллоді Мара (Allodi Mara W.), Л. Коен (Cohen L.), Д. Ейр (Eyre D.), Джоан Фрімен (Freeman J.) тощо.

Окремі питання доуніверситетської підготовки учнів в європейському освітньому просторі розглядають Д. Дайкер, Дж. Салмі, К. Стевенсон. Доуніверситетській підготовці обдарованих учнів в європейському освітньому просторі присвячена праця Х. Корпершек.

Мета статті – висвітлити роль доуніверситетської підготовки в ЄС обдарованих старшокласників при вступі до ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній і науковий простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог. Вектор державної освітньої політики спрямовано на формування розвиненої і самодостатньої людини, професіонала, особистості [1, С.23].

Освітні права обдарованих і талановитих дітей було задекларовано в документі «Саламанська заява та рамкова програма дій щодо освіти дітей із спеціальними освітніми потребами» [2], прийнятому на конференції ЮНЕСКО, що відбулася під егідою міністерства освіти Іспанії у м. Саламанка в 1996 р. Головна ідея документу полягала в переході від сегрегаційної до інклюзивної моделі в освіті різних категорій дітей із спеціальними освітніми потребами, у тому числі обдарованих і талановитих [3, С. 3–21.].

У 50–60-ті роки минулого століття розвинуті країни (Великобританія, Франція тощо) почали приділяти значну увагу процесам діагностування обдарованості та навчання талановитої молоді, створення умов для їхнього інтелектуального, духовного, творчого розвитку та професійного самовизначення. Так, у Великобританії 1950 року було засновано Національну Асоціацію обдарованих дітей, створено Центр досліджень обдарованих дітей та молоді. Така асоціація була створена у Франції 1971 року. У Німеччині впроваджено особливу службу консультацій з питань соціального навчання найздібніших учнів. У Франції з середини 80-х років у деяких навчальних закладах з'явилися класи для обдарованих учнів.

Видатний англійський педагог Генрі Колінз у 1975 році організував міжнародну конференцію з питань роботи із обдарованими дітьми, яка вперше відбулася в Лондоні. Це започаткувало роботу Всесвітньої ради з обдарованими і талановитими дітьми (World Council for Gifted and talented Children). [4, С. 135-140].

У деяких державах ЄС існують спеціальні школи для обдарованих дітей, у деяких країнах таких шкіл немає. В цілому у європейських країнах функції роботи з обдарованими дітьми покладаються на окремі установи чи організації. Для прикладу, в Чеській республіці існує Центр обдарованих дітей, у Франції Національна та Французька асоціації обдарованих дітей, в Ірландії Асоціація для обдарованих дітей, у Греції Еллінська асоціація для забезпечення освіти для творчих/обдарованих/талановитих дітей та підлітків, у Литві Академія обдарованої дитини, у Польщі Польський дитячий фонд, у Німеччині Баварський центр для обдарованих і талановитих дітей, в Іспанії Іспанська асоціація для обдарованих і талановитих, у Швейцарії Швейцарське товариство обдарованої освіти, у Великобританії Національна асоціація для здібних дітей у освіті та Національна академія для обдарованої і талановитої молоді.

У 2005 році професор Франц Мокс (Franz Monks) разом із Робіном Пфлюгером (Robin Plugger) дослідили сучасний стан освіти та роботи із обдарованими дітьми у 21 країні Європейського Союзу. Фундаментальна

робота, яка складається із глибокого аналізу системи шкільної освіти, правової та законодавчої бази, підготовки вчителів та перспектив на майбутнє в освіті у кожній із 21 країни Європейського Союзу отримала назву Навчання обдарованих дітей в 21 європейських країнах: стан та перспективи. [5, С. 199–205].

Значну роль в побудові європейського освітнього простору відіграють стандартизовані норми та механізми, прийняті інституціями ЄС: Рекомендація № R(83) 4 Ради Європи (Комітет Міністрів) «Про сприяння обізнаності про Європу в середніх школах» (18. 04. 1983 р.); Рекомендація № R(83)13 Ради Європи (Комітет Міністрів) «Про роль середньої школи в підготовці молоді до життя» (23.09.1983 р.); Резолюція № 1 «Про нові завдання вчителів та їх підготовку» (Постійна конференція європейських міністрів освіти) (Гельсінкі, 5-7.05.1987 року); Резолюція 874 (1987) «Про якість і ефективність шкільної освіти» (Парламентська асамблея Ради Європи); Рекомендація № R(88)7 «Про освіту з питань охорони здоров'я в школі та роль і підготовку вчителів» (Комітет Міністрів) (18.04.1988 р.); Рекомендація 1123 (1990) «Про практичну допомогу в питаннях освіти в Центральній і Східній Європі» (Парламентська асамблея Ради Європи); Рекомендація № R(91)8 «Про розвиток освіти з питань доквілля в шкільних системах» (Комітет Міністрів (17.06.1991 р.); Рекомендації про визнання навчальних курсів та свідоцтв про вищу освіту (1993 р.); Рекомендація 1248 (1994) «Про освіту для обдарованих дітей» (Парламентська асамблея Ради Європи); Рекомендація 1281 (1995) «Про гендерну рівність у галузі освіти» (Парламентська асамблея Ради Європи); Рекомендація № R(98)6 «Про сучасні мови» (Комітет Міністрів) (17.03.1998 р.); Декларація про вищу освіту для XXI століття (Париж, 5—9.10.1998 р.); Рекомендація № R(99)2 «Про середню освіту» (Комітет Міністрів) (19.01.1999 р.); Резолюція 1193 (1999) «Школи, які дають другий шанс, або як подолати безробіття та виключення, надаючи освіту і підготовку» (Парламентська асамблея Ради Європи); Рекомендація 1437 (2000) «Про неформальну освіту» (Парламентська асамблея Ради Європи); Рекомендація (2001) 15 «Про викладання історії у XXI столітті в

Європі» (Комітет Міністрів) (31.10.2001р.); Рекомендація 1501 (2001) «Обов'язки батьків і вчителів у вихованні дітей» (Парламентська асамблея Ради Європи) тощо.

Країни Європейського Союзу значну увагу приділяють питанням освіти обдарованих та надзвичайно здібних людей. Так, у 1994 році Парламентська асамблея Європейського союзу прийняла «Рекомендації (1248) щодо розвитку освіти обдарованих і талановитих дітей» [6].

Парламентська асамблея рекомендує:

- розцінювати обдарованих дітей як тих, хто потребує підтримки для розвитку свого потенціалу у відповідних освітніх галузях;
- надати можливість кожній обдарованій дитині для розвитку свого таланту [6].

Відповідно до Рекомендації N R (99) 2 Комітету міністрів Ради Європи «Про середню освіту», ухваленої Комітетом міністрів на 656-му засіданні заступників міністрів від 19 січня 1999 р. основною метою середньої освіти в ЄС є підготовка молоді до вищої освіти. В процесі розроблення програм, навчальних планів з права та методик викладання права заклади освіти повинні особливу увагу приділяти питанням засвоєння учнями основних знань про інші європейські країни та розвитку навичок, потрібних для дослідження й пошуку інформації про ці країни [7].

Не всі країни Європи сповідують вище зазначені рекомендації в школі. Деякі держави не виділяють обдарованих та талановитих дітей як тих, які потребують особливої уваги та спеціальних форм навчання, тому в таких країнах немає державних програм із підтримки обдарованих. Це зумовлено своєрідним розумінням демократії, яка не має виділяти особливі групи людей, в тому числі і дітей. Такі країни як Бельгія, Греція, Ірландія, Італія, Португалія, Франція, Данія, Норвегія, Швеція не приділяють уваги обдарованим дітям в освітньому законодавстві. В цих країнах спеціальні програми для обдарованих та талановитих існують на комерційних засадах або як навчальні курси при

окремих університетах [8, С. 102].

У більшості європейських країн шкільна освіта III-го щабля здійснюється на засадах профільності, хоч би якою вона була за характером академічною, загальноосвітньою чи професійно-технічною. Профільність може реалізуватись як за допомогою автономних навчальних закладів різної спеціалізації на зразок французьких та італійських ліцеїв (зовнішня профілізація), так і шляхом так званої внутрішньої профілізації, коли у старших класах загальноосвітніх середніх шкіл учні розподіляються за навчальними потоками профілями математичним, лінгвістичним, природничим тощо. Освітні моделі, де старша школа примикає до основної і функціонує в рамках єдиного навчального закладу, частіше зустрічаються в таких країнах, як Англія, Німеччина, Угорщина, Ірландія, Нідерланди, Іспанія, Швейцарія. Навчання на останньому щаблі шкільної освіти зазвичай завершується для європейської учнівської молоді матрикуляційними іспитами, які, у випадку успішного їх складання, ведуть до отримання диплома про повну середню освіту (диплом бакалавра у Франції, «Абітури» у Німеччині, Загальний сертифікат про середню освіту в Англії) і водночас відкривають шлях до вишів. Профільний предмет залишається головним компонентом змісту освіти на цьому рівні, передбачаючи поглиблене вивчення інших предметів обраного профілю [9, С. 23-32.].

Тривалість обов'язкової освіти у більшості країн ЄС становить 9–10 років, вона закінчується, коли дітям виповнюється 15–16 років. У Латвії, Люксембурзі, Мальті та Великій Британії (Англія, Уельс та Шотландія) обов'язкова освіта триває 11 років, у Нідерландах та у Північній Ірландії (Сполучене Королівство) – 12, Угорщині – 13 [10, С. 145].

Серед країн, в освітніх системах яких тривалий час успішно практикується профільне викладання предметів, науковці називають Швецію, Німеччину, Францію, Італію, Іспанію, Данію та інше.

У Німеччині, Австрії, Швейцарії діють окремі закони, які регулюють питання освіти обдарованих дітей, тобто впроваджують цілісний механізм

виявлення та підтримки обдарованих учнів. Доуніверситетська правова освіта обдарованих учнів Німеччини перебуває в компетенції земель, які мають власне Міністерство освіти, законодавство та політику в галузі освіти.

Обдаровані учні можуть відвідувати заняття, брати участь в навчальних заходах, складати іспити у вищих навчальних закладах. Також можлива співпраця між середніми і вищими навчальними закладами.

З метою позашкільної підтримки та підготовки обдарованих дітей до вищої освіти створюються, як правило під час шкільних канікул, табори спеціалістів, що представляють собою позаурочну форму роботи з обдарованими і зацікавленими учнями. В них учні з особливими здібностями та інтересами отримують можливість протягом тривалого часу працювати під кваліфікованим наглядом і при цьому розвивати і поглиблювати раніше здобуті знання, навички та інтереси. Учні знайомляться і працюють над новими тематичними матеріалами, самостійно отримують знання і спільно розв'язують наукові проблеми. При цьому табори спеціалістів повинні сприяти колективному співіснуванню учасників та пропонувати цікаві спортивні і культурні заходи. Таким чином табори спеціалістів втілюють відповідний інтелектуальний і соціальний виклик для обдарованих учнів та ведуть до подальшого розвитку їхньої навчальної і соціальної компетенції. [11]. Також, з 1988 р. в Німеччині діє літня програма, яка отримала назву «Німецька шкільна академія» (Deutsche Schüler Akademie), що дає можливість обдарованим учням 16-19 років заповнити критичний період між старшими класами й університетом навчальними курсами високого рівня.

У Швеції з метою доуніверситетської підготовки обдарованих дітей на базі двох університетів запроваджено трьохрічну програму для обдарованих дітей. В Угорщині багато зусиль покладається на те, щоб обдарована молодь продовжувала освіту. У цій країні у 1990 р. засновано Угорську асоціацію для обдарованих (Hungarian Association for Gifted), яка організовувала конференції, семінари з питань високих здібностей.

Велику увагу приділяють у Чеській Республіці впровадженню законодавчої

бази, яка б регулювала питання освіти обдарованих учнів. Прийнята постанова № 277 Міністерства освіти, молоді та спорту Чеської Республіки від 07.04.1999 р. «Про освіту дітей, учнів та студентів зі спеціальними освітніми потребами та виключно обдарованих дітей, учнів, студентів», у якій дане визначення виключно обдарованого учня і яка уповноважує шкільні консультаційні центри проводити ідентифікацію обдарованих учнів, визначає допоміжні освітні заходи для обдарованих дітей та регламентує структуру індивідуального плану навчання для обдарованих учнів. Також офіційно затверджений і випущений тест для ідентифікації обдарованих дітей. Активно розвивається питання залучення батьків обдарованих дітей до навчально-виховного процесу, створюють навіть клуби батьків обдарованих дітей. Значна увага також приділяється адміністративному аспекту. Для забезпечення координації підтримки обдарованих дітей у сфері освіти створено Відомчу робочу групу для підтримки обдарованих (RPS) [12].

Таким чином, Україна могла б перейняти деякі заходи з підвищення ефективності доуніверситетської підготовки обдарованої молоді, що активно впроваджуються в країнах ЄС, такі як: створення відповідної нормативної бази; виділення коштів на переобладнання шкіл для такої роботи; створення консультаційних та координаційних центрів спочатку на рівні області та району, а пізніше – і в кожній великій школі, проведення спеціальних літніх таборів тощо. Цінними в якості досвіду доуніверситетської підготовки обдарованих учнів може стати також турбота про професійне навчання; фінансування такої діяльності на державному рівні та через окремі фонди; допомога в становленні обдарованих дітей та молоді з малозабезпечених сімей з сільської місцевості; консультації для батьків та педагогів з питань роботи з обдарованими.

Список використаної літератури

1. Заскалета С. Г. Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу : монографія / С. Г. Заскалета ; за ред. С. О. Сисоєвої. – Миколаїв : Іліон, 2013. – 500 с.- с. 23.

2. UNESCO. The Salamanca statement and framework for action on special needs education adopted by the World Conference on special needs education: Access and quality. – Salamanca, Spain, 7–10 June. – 1994. – 50 p.
3. Smith M. M. C. Principles of inclusion. Implications for able learners / M. M. C. Smith // Including the Gifted and Talented. Making inclusion work for more gifted and able learners. – New York, Oxon : Routledge, 2006. – P. 3–21.
4. Холод І. В. "Обдарованість" та "обдарована молодь" – обсяг та змістове наповнення понять." Психолого-педагогічні проблеми сільської школи (2008). С. 135-140.
5. Monks F., Pfluger R. Gifted education in 21 European Countries: Inventory and perspective. Nijmegen: Radboud University, 2005.
6. «Рекомендації (1248) щодо розвитку освіти обдарованих і талановитих дітей», режим доступу: <http://www.eurotalent.org/11-la-recommandation-1248-relative-a-leducation-des-enfants-surdoues/>.
7. Рекомендація № R(99)2 «Про середню освіту» (Комітет Міністрів) (19.01.1999 р.).
8. Попова Л. В. Образовательные программы для одаренных в странах Европы // Психологическая наука и образование, 2009, № 4, с. 102.
9. Лавриченко Н. М. Сучасні моделі загальної середньої освіти в європейському вимірі / Н. М. Лавриченко // Порівняльно-педагогічні студії. – 2009. – № 2. – С. 23-32.
10. EURYDICE. Key Data on Education in Europe 2005 / European Commission ; Eurydice. – Luxembourg : Eurostat, 2005. – 390 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eurydice.org/ressources/eurydice/pdf/0_integral/052EN.pdf., с. 145.
11. Директива Міністерства освіти, науки і культури землі Саксонія-Ангальт «Табір спеціалістів для обдарованих учнів в землі Саксонія-Ангальт».
12. National Programme for the Development of Education in the Czech Republic White Paper. – Ministry of Education Youth and Sport. – Prague, 2001.

Mikhail Zuev. Pre-university training of gifted students in European countries.

Article analyzes the role the process of gifted and talented school-students preparation. Such work with children opens great opportunities for young people who want to receive higher education, especially it applies to talented and gifted youth, who will receive access to target preparation on chosen specialty.

Keywords: *gifted students, pre-university legal training.*

Михаил.Зуев. Довузовская подготовка одаренных студентов в европейских странах В статье проанализирована роль доуниверситетской подготовке одаренной учащейся молодежи. Указанная работа с детьми открывает хорошие возможности для учащейся молодежи, ориентированной на получение высшего образования, особенно это касается талантливой молодежи, которая получает доступ к целевой подготовки по выбранной специальности.

Ключевые слова: *одаренная учащаяся молодежь , предуниверситетская правовая подготовка.*

УДК 374.1:37.01

Дем'яненко В. Б., Серьожніков О. М.

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ АКТИВІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

У статті розглянуто проблеми активізації дослідницької діяльності учнів Малої академії наук України. Описуються підходи та засоби формування системи ціннісних орієнтацій учнівської молоді, створення умов педагогічного впливу на саморозвиток і самореалізацію в майбутній професійній діяльності, формування дослідницьких, предметних та загальнокультурних компетентностей молодого людини.

Ключові слова: *позашкільна освіта, творчість, навчально-виховний процес Малої академії наук України, активізація дослідницької діяльності учнів, активність учнів.*